

RECENZE

Walter Christian – Medina Barak – Scholz Lothar – Wabnitz Heinz-Bernd (eds). The Israeli Legal System. An Introduction. Baden-Baden: Nomos, 2019, 294 s.

Právní řád dnešního Izraele je v mnohém velmi inspirativní a ojedinělý. Prolínání vlivů zahraničních řádů na pozadí významných historických momentů, dalo vzniknout rozličným právním instrumentům, ve kterých se snoubí jak kontinentální prvek, tak anglosaská právní tradice. Díky této skutečnosti bývá právní řád Izraele často srovnáván s evropskými jurisdikcemi. Recenzovaná kniha představuje rozsáhlé, systematické dílo podávající ucelený předmět o izraelském právu. Publikace byla vydána jak v anglickém, tak německém jazyce.¹

Kniha *The Israeli legal system. An Introduction* je výsledkem dlouhodobé snahy nadace *German Israeli Lawyers Association*, na jejímž počátku bylo podat krátký úvod do izraelského práva. Z počáteční myšlenky se zrodilo dílo postihující všechny významné oblasti právního systému Izraele vytvořené obsáhlou skupinou expertů působících nejen v Izraeli, ale také v Německu. *German Israeli Lawyers Association* je nezisková organizace, jejíž snahou je podpořit vzájemný dialog mezi izraelskými a německými právníky pomocí srovnávacího práva a reflexe německé historie. Organizace si klade za cíl narovnání vztahů mezi Německem a Izraelem.

Je jistým paradoxem, že právě tyto země toho mají na poli práva spoustu společného. Nicméně je pochopitelná skutečnost, že v počátečních letech nezávislého židovského státu se při tvorbě první legislativy významně angažovali přistěhovalí židovští právníci právě německého původu. První občanskoprávní zákony Izraele z 60. a 70. let 20. století tak strukturou odpovídají tehdejšímu civilnímu německému zákoníku (BGB). Zákonodárci byli také při jejich tvorbě ovlivněni německými výkladovými metodami a extenzivním používáním analogie, které do civilněprávní úpravy otiskli. Soukromé právo obou zemí tedy vyrůstá ze stejných právních principů a přístupů. Jistě i tyto skutečnosti přispívají k vzájemnému porozumění a odbornému obohacení obou zemí. Je fascinující, jak právo v sobě nese potenciál bourat křivdy, narovnávat vztahy a předcházet předsudkům.

Mezi hlavní autory publikace patří *prof. Barak Medina* působící na právnické fakultě Hebrejské univerzity v Jeruzalémě věnující se lidským právům, ústavnímu právu a ekonomické analýze práva. Na publikaci se významným dílem spolupodíleli také zakladatel a člen správní rady nadace *German Israeli Lawyers Association* *Lothar Scholz* či *Christian Walter*, profesor mezinárodního práva veřejného působící na *Ludwig-Maximilians-Universität* v Mnichově. Kniha je věnována všem významným oblastem právního řádu Izraele a autorský kolektiv tak čítá odborníky s rozličnými právními zaměřenými z různých izraelských a německých vzdělávacích institucí.

¹ WALTER, Christian – MEDINA, Barak – SCHOLZ, Lothar – WABNITZ, Heinz-Bernd (Hrsg). *Einführung in das israelische Recht*. C. H. Beck, 2019.

Kniha sestává z předmluvy, pěti hlavních kapitol (které obsahují 17 podkapitol) věnujících se historickým základům práva Izraele, občanskému právu, obchodnímu právu, právu trestnímu a trestnímu procesu a konečně právu mezinárodnímu a mezinárodním vztahům. V knize čtenář nalezne také seznam autorů, editorů a věcný rejstřík.

Právní řád dnešního Izraele se vytvářel na území s jednou z nejdelších historií světa a jako takový jej nelze pochopit bez znalosti jeho historického vývoje. Izrael je oblastí, kde vznikl a platil Mojžíšův zákon, kde se poté potkaly právní tradice Egypta a Mezopotámie a která byla po staletí ovlivněna řeckým a římským právem a poté právem byzantským. S krátkou odmlkou během křížových válek na území Izraele platilo islámské právo. Podobu dnešního právního řádu Izraele se však vytváří na pozadí významných historických událostí, které datujeme od poloviny předminulého století.

Této „nedávné“ právní historii se věnuje první kapitola s názvem *Foundations*, v jejíž podkapitole *History and Sources* autor *Ron Harris* ilustruje právní řád Izraele jako smíšenou jurisdikci sestávající z šesti historických vrstev, které se – ačkoliv přicházely chronologicky – navzájem prolínají. V této podkapitole *Harris* výstižně a srozumitelně zachycuje významné historické momenty utvářející dnešní právní řád Izraele a první kapitolou pokládá základy, bez kterých by další kapitoly knihy – věnující se platnému právu – byly pro čtenáře velmi obtížné pochopitelné.

Základy současného právního systému Izraele položilo právo Osmanské říše (trvající na území od roku 1517 až do roku 1917), které se zbytkově stále projevuje dodnes. V průběhu 19. století se na podobě právního řádu začaly významně podílet zahraniční právní řády Francie, Velké Británie a Německa. V první polovině 20. století byl se vznikem židovského státu právní řád významně poznamenán židovským právem a koncem 20. století se v Izraeli projevil také vliv americké právní doktríny.

První kapitola dále pojednává o soudnictví Izraele; zde se autor *Shimon Shetreet* věnuje soustavě soudů, postupu při výběru soudců i soudní nezávislosti. Obecný soudní systém Izraele je poznamenán anglosaským právním systémem (např. doktrínou preceden-tů), který v regionu nastolila Velká Británie během trvání Britského mandátu po rozpadu Osmanské říše. Zajímavostí týkající se struktury soudnictví je existence specializovaných soudů – mimo obecnou třístupňovou soustavu soudů – aplikujících právo náboženských komunit. Tento náboženský soudní systém tvoří muslimské šaríatské soudy, drúzske soudy a rabínské soudy. Tyto náboženské soudy aplikují právo své komunity a jejich vznik se datuje před vznikem Osmanské říše. Autor uvádí, že jurisdikce rabínských soudů je omezena pouze na otázky manželství a rozvodů židů, kteří jsou občany či rezidenty Izraele, zatímco šaríatské soudy mají obecnou pravomoc rozhodovat veškeré spory týkající se osobního statusu muslimů. Autor na tomto místě podle mého názoru nedostatečně objasňuje vztah těchto náboženských soudů k soudům obecným (zejména ve vztahu ke specializovaným rodinným soudům, kde se jurisdikce obecných a náboženských soudů mnohdy překrývá²). Zároveň zde postrádám zmínku o křesťanských soudech, které v Izraeli rozhodují statusové spory příslušníků desíti křesťanských komunit.³

² SHIFMAN, Pinhas. Family Law in Israel: The Struggle Between Religious and Secular Law. *Israel Law Review*. 1990, Vol. 24, Iss. 3–4, s. 537.

³ Existence křesťanských soudů je zaručena již v čl. 54 *The Palestine Order in Council*.

V první kapitole se *Suzie Navot* věnuje také ústavnímu právu, kde popisuje boj Izraele o nezávislost a ilustruje ústavodárný proces země. Autorka bravurně kompiluje dostupnou literaturu a čtenáři nabízí výčet možných vysvětlení historických událostí ve vztahu k ústavodárnému procesu Izraele. Za zmínku stojí např. autorkou předkládaná čtyři možná vysvětlení otázky, proč Izrael po svém založení nevyhlásil vlastní Ústavu, přestože se v Deklaraci nezávislosti zavázal, že tak do 1. 10. 1948 učiní (viz s. 21). Podkapitola také srozumitelně vybarvuje otázku základních lidských práv na pozadí napětí, které vyvěrá ze samotné definice Izraele jako židovské a současně demokratické země.

V druhé kapitole nesoucí název *Civil law* se autoři postupně zabývají smluvním právem (*Yehuda Adar*), tzv. *law of torts* (*Ronen Perry*), právem duševního vlastnictví (*Katya Assaf-Zakharov*, *Guy Pessach*, *Ofer Tur-Sinai*), trustovým právem (*Adam Hofri-Winogradow*) a v poslední řadě, právem rodinným (*Ram Rivlin*). Při čtení jednotlivých podkapitol je patrné, že každou tvořil jiný autor, zejména díky mnohdy krátkému historickému úvodu, který je již obsažen v první kapitole. Nicméně to nepůsobí nijak rušivě, naopak tak autor často konkretizuje historický kontext uváděné podkapitoly.

Za nejzajímavější část této kapitoly považuji podkapitolu věnující se trustovému právu, z pera *Adama Hofri-Winogradowa*. Trust a podobné trustové instituty mají na území Izraele dlouhou historii a jsou využívány po staletí náboženskými komunitami. Hlavním takovým instrumentem je náboženská nadace. Početná židovská imigrace (na počátku 20. století a po druhé světové válce) do Izraele přinesla soukromou nadaci tzv. západního stylu a přistěhovalí Židé ji často využívali, a to poměrně efektivně a k rozličným účelům. Hlavním účelem tehdy zakládaných trustů bylo dostat prostředky Židů z židovské diaspory do „země zaslíbené“. V Izraeli vznikly velké trustové společnosti a dodnes se trust těší velké oblibě, také z důvodu růstu bohaté společenské vrstvy v posledním desetiletí. Je tomu však také díky poměrně dispozitivnímu právnímu režimu trustu umožňujícímu trust použít k široké škále účelů – od alternativy k dědické sukcesi, přes daňovou optimalizaci, k charitativním účelům.

Třetí kapitola obsahuje podkapitoly, které se věnují korporáčnímu právu (vymezení právní osobnosti, orgánům a povinnostem jejich členů), právu pracovnímu a právu daňovému. Kapitola je velmi aktuální (zejména v části týkající se daní) a čtenáři srozumitelně nastiňuje legislativní vývoj, který v daných právních odvětvích probíhá.

Trestnímu právu hmotnému a procesnímu se věnuje čtvrtá kapitola, kterou zpracovali *Gabriel Hallevy* a *Emanuel Gross*. Čtenář je seznámen se strukturou, základními principy a prameny právního odvětví. V oblasti trestání se projevují jak kontinentálně-právní, tak angloamerické účely trestní represe.

V závěrečné kapitole autoři *Talia Einhorn*, *Dagmar Coester-Waltjen*, *Guy Harpaz*, *Christina Walter* a *Maria Monnheimer* popisují prameny mezinárodního práva soukromého, principy mezinárodní jurisdikce a pravidla soudní příslušnosti, jakožto i uznávání a výkon zahraničních soudních rozhodnutí. V této kapitole zasluhuje pozornost výklad *Guye Harpaze* týkající se vztahu Izraele s Evropskou unií, ve kterém se autor věnuje vývoji obchodních vztahů obou stran a specifické roli Evropské unie, kterou sehrála v rámci izraelsko-palestinského konfliktu.

Publikace představuje vysoce odborné, ucelené a velmi čtivé pojednání o hlavních právních oblastech právního řádu Izraele. Největším přínosem publikace je autorská účast domácích právních odborníků, kteří se tou kterou oblastí zabývají, či stáli u zrodu

konkrétních právních úprav. Knihu *The Israeli legal system. An Introduction* doporučuji – jako prvotní seznámení – těm, kteří hledají nové pohledy na právo, jakožto i těm, kteří se zajímají o historii a současnost Izraele. Zároveň publikace může sloužit jako východisko při interpretaci konkrétních institutů či jako inspirace při tvorbě návrhů legislativních změn.

Jana Malá*

* Mgr. Jana Malá. Doktorandka na katedře občanského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity. E-mail: jana.mala@law.muni.cz.